

Asia: 801/40.02.00/2015

Ehdotus sotilastiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (työryhmän mietintö)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Puolustusministeriö

801/40.02.00/2015

Ehdotus sotilastiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi (työryhmän mietintö)

Tausta

Puolustusministeriö asetti 1.10.2015 työryhmän valmistelemaan ehdotuksen sotilastiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi. Tavoitteena oli parantaa Puolustusvoimien tiedonhankintaa Puolustusvoimien tehtäviin liittyvistä vakavista kansainvälisistä uhkista ja ajanmukaistaa Puolustusvoimien tiedustelua koskevat toimivaltuudet.

Työryhmä ehdottaa, että säädettäisiin uusi laki sotilastiedustelusta. Laissa ehdotetaan säädettäväksi sotilastiedustelun tarkoituksesta, kohteista ja tiedustelutoiminnassa noudatettavista periaatteista sekä tiedustelutoiminnan ohjauksesta ja valvonnasta puolustushallinnossa. Sotilastiedusteluviranomaisia olisivat Puolustusvoimien pääesikunta ja Puolustusvoimien tiedustelulaitos.

Sotilastiedusteluviranomaisille ehdotetaan toimivaltuuksia henkilötiedusteluun, radiosignaalityökalutiedusteluun ja ulkomaan tietojärjestelmätiedusteluun sekä tietoliikennetiedusteluun Suomen rajan ylittävässä tietoliikenteessä. Toimivaltuudet olisivat käytettävissä Suomessa ja ulkomailla.

Laissa säädettäisiin myös sotilastiedusteluviranomaisten yhteistoiminnasta muiden viranomaisten kanssa, kansainvälisestä yhteistyöstä sekä tiedustelukielloista ja tietojen käsittelystä. Laki ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian lakiehdotuksen säätämisjärjestystä koskevat seikat huomioon ottaen.

Lausunto

Tietoliikennetiedustelu

Työryhmän mietinnön mukaan tietoliikennetiedustelu kohdistettaisiin tietoverkoissa siirrettyihin viesteihin, jotka liikkuisivat Suomen rajojen yli. Kohdennetussa tiedustelussa pyrittäisiin hankkimaan tietoja tietystä tiedustelun kannalta merkityksellisestä kohteesta. Usein ennen tietoliikennetiedustelun aloittamista käytössä olisi jokin muilla keinoin saatu tieto, jolla tietoliikennetiedustelu olisi mahdollista kohdistaa merkitykselliseen kohteeseen. Kohdennetussa tiedustelussa ei mentäisi suoraan viestin sisältöön kuin tietyissä erikseen säädetyissä tapauksissa, kuten esimerkiksi haittaohjelmia ja vieraan valtion asevoimien viestiliikennettä koskevilla tapauksilla.

Viestintävirasto pitää tärkeänä, ettei tehtävillä lainsäädäntömuutoksilla ja tiedusteluun käytetyillä teknisillä ratkaisuilla heikennetä tarpeettomasti viestintäverkkojen ja -palveluiden turvallisuutta ja toimivuutta esimerkiksi tekemällä sellaisia muutoksia ja/tai käyttämällä sellaisia ratkaisuja, jotka olisivat omiaan heikentämään mahdollisuutta huolehtia tietoturvasta. Oikeus luottamukselliseen viestintään on perustuslailla turvattu oikeus. Sähköisen viestinnän luottamuksellisuudesta säädetään puolestaan tarkemmin tietoyhteiskuntakaarissa, jota Viestintävirasto valvoo. Lainsäädäntö antaa suojaa sekä viestien sisällölle että viestien välitystiedoille, kuten esimerkiksi sähköpostien sisältämille tiedoille viestinnän osapuolista. Viestintävirasto katsookin, että mahdollista lainsäädäntöä valmisteltaessa tulisi tarkoin arvioida, miten ehdotuksen mukainen välitystietoihin kohdistettu tiedustelu vaikuttaisi perustuslain mukaiseen viestinnän luottamuksellisuuteen.

Viestintävirasto pitää myös tärkeänä, että mahdollista lainsäädäntöä valmisteltaessa huomioidaan se, että ennalta määriteltyjen hakuehtojen avulla tapahtuva viesti- ja tietoliikenteen koneellinen seulonta on tietoyhteiskuntakaaren tarkoittamaa viestien käsittelyä, johon mahdollisesti valmisteltavana olevassa laissa olisi oltava erikseen säädetty peruste.

Ehdotuksessa esitetään, että tietoliikennetiedustelu voisi kohdistua myös viestin sisältöön silloin, kun tietojen kerääminen kohdistettaisiin pelkästään vieraan valtion tietoliikenteeseen. Tämä edellytys perustuisi ehdotuksen mukaan siihen, että valtiot ja niihin rinnastuvat tahot eivät nauti luottamuksellisen viestinnän salaisuuden suojaa. Ehdotuksessa ei tehdä selkeää rajausta sille, milloin kysymys olisi po. valtiollisesta tahosta, ja kuinka tiedustelun kohteeksi valittu toimija tunnistettaisiin. Usein valtiollinenkin toimija on johdettavissa lopulta luonnolliseen henkilöön. Viestintävirasto pitää siten tärkeänä, että näihin em. kysymyksiin otettaisiin selkeästi kantaa mahdollista lainsäädäntöä valmisteltaessa.

Tietoyhteiskuntakaaren 136 §:n mukaan myös radioviestintä on luottamuksellista, ellei sitä ole tarkoitettu yleisesti vastaanotettavaksi. Viestintävirasto on lisäksi katsonut, että myös koneiden välinen viestintä (ns. IoT-viestintä), signalointiliikenne ja verkon ohjausliikenne ovat luottamuksellista tietoliikennettä, joten ehdotuksen mukaiset linjaukset ovat ainakin osittain ristiriitaisia tietoyhteiskuntakaaren 136 §:ää valvovan viranomaisen tekemän laintulkinnan kanssa. Esimerkiksi (joko kiinteästi tai langattomasti) internetyhteysliikennettä välittävien järjestelmien tietojen käsittely, myös DHCP-lokin tai muun viestintäosoitteita jakavan palvelimen tietojen käsittely on välitystietojen käsittelyä, ei pelkästään signaalitietojen käsittelyä, kuten muistiossa on esitetty.

Viestintävirasto pitää tärkeänä, ettei tietoliikennetiedustelun toteuttamisella aiheuteta yleisen tietoliikenteen hidastumista. Viestintävirasto pitääkin hyvänä, että tämä on huomioitu ehdotuksessa. Viestintävirasto pitää myös tarpeellisena, että ehdotuksen mukainen tiedustelun mahdollinen kytkentä suunniteltaisiin yhteistyössä viestintäverkkojen omistavien tai hallinnoivien tahojen kanssa siten, että niille sekä viestintäverkkojen toiminnalle koituvat haitat voitaisiin minimoida.

Ehdotuksen 75 §:n mukaan haitallista tietokoneohjelmaa tai käskyä koskevia tietoja voitaisiin luovuttaa yrityksille ja yhteisöille, jos tietojen luovuttaminen on tarpeen maanpuolustuksen turvaamiseksi, kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi taikka yrityksen tai yhteisön etujen turvaamiseksi. Lisäksi Puolustusvoimien tiedustelulaitos voisi luovuttaa haitallista tietokoneohjelmaa koskevia tietoja toimivaltaiselle viranomaiselle, kuten Viestintävirastolle. Viestintävirasto pitää po. kohtaa toimintansa kannalta hyvänä, sillä se parantaisi Kyberturvallisuuskeskuksen muodostamaa tilannekuvaa ja auttaisi osaltaan niin huoltovarmuuskriittisiä kuin muitakin elinkeinoelämän toimijoita huolehtimaan riittävästä tietoturvan tasosta.

Ehdotuksen 80 §:ää koskevassa yksityiskohtaisissa perusteluissa kerrotaan, että vahva sähköinen tunnistus voisi edellyttää väärin, harhauttavien tai peiteltyjen tietojen käyttöä tunnisteen saamiseksi. Luottamuksen varmistamiseksi ja säilymiseksi tällaisissa tilanteissa vahvan sähköisen tunnistusvälineen tarjoajan olisi hyvä olla tietoinen väärillä tiedoilla annetuista vahvoista tunnistusvälineistä. Viestintävirasto valvoo, että vahvan sähköisen tunnistuspalvelun tarjoajat noudattavat niille laissa asetettuja velvollisuuksia. Lainsäädännön velvoitteissa on korostettu luottamuksellisuuteen ja tietoturvaan liittyviä vaatimuksia.

Viestintävirasto pitää erityisen tärkeänä sitä, että tietojen suojaamisesta huolehditaan kaikessa luottamuksellisen tiedon käsittelyssä mukaan lukien tiedon hakeminen, säilyttäminen ja siirtäminen. Lisäksi on hyvä, että ehdotuksessa on huomioitu tilanteet, joissa tieto on saatu ilman mahdollisessa laissa säädettyä perustetta tai tieto ei liity kyseiseen sotilastiedustelun tehtävään. Tällöin tieto pitää pääsääntöisesti hävittää viipymättä.

Viestintävirasto esittää, että mahdollista lainsäädäntöä valmisteltaessa huomioitaisiin Liikenne- ja viestintäministeriö asettaman työryhmän mahdolliset tuotokset koskien tietoyhteiskuntakaaren 157 §:n nykytilan ja sen muutostarpeiden arvioimista.

Ehdotuksessa on viitattu useaan kertaan Viestintäviraston ylläpitämään HAVARO-järjestelmään. Viestintävirasto katsoo, ettei HAVARO-järjestelmä liity tietoliikennetiedustelun toteuttamiseen tai sen kautta ole saatavissa tiedustelun kannalta olennaista tietoa. Viestintävirasto myös tulkitsee, että työryhmä on päätenyt ehdotuksessaan tähän lopputulemaan.

Kirsi Karlamaa

Pääjohtaja

Viestintävirasto

Jarkko Saarimäki

Johtaja

Viestintävirasto

Juutinen Jukka-Pekka
Viestintävirasto

Leinonen Erika
Viestintävirasto - Viestintävirasto, Viestintäviraston pääjohtaja Kirsi
Karlamaa, Kyberturvalliskeskuksen johtaja Jarkko Saarimäki